

European Monitoring Centre
for Drugs and Drug Addiction

תקציר מגמות של ה- EMCDDA

דצמבר 2020

השפעתו של נגיף ה- COVID-19 על שווקי הסמים, שימוש
בסמים, נזקים הקשורים לסמים ומענים במדינות השכנות לדרום
אירופה

המצב בהתייחס למגפת ה- COVID-19 והמענים לו ממשיך להתפתח. [המרכז האירופי למניעת ובקרת מחלות וארגון הבריאות העולמי](#) מספקים עידכונים שוטפים בנושא ובמרבית המדינות קיימות הנחיות לאומיות זמינות הנוגעות לבריאות הציבור. ה- EMCDDA הקים [מרכז משאבים ל-COVID-19](#) המספק גישה לחומרים עדכניים בנושא סמים וסוגיות הקשורות ל- COVID-19.

מאז שנת 2019, שיפר ה- EMCDDA את שיתוף הפעולה עם המדינות השכנות לאירופה (1) במסגרת פרויקט [EU4Monitoring](#) [Drugs \(EU4MD\)](#) הממומן על ידי האיחוד האירופי. הפרויקט תומך במוכנות לאומית ואזורית לזהות ולהגיב לאיומי בטיחות ובריאות הקשורים לסמים.

Funded by the
European Union

EU4MD

¹ אלג'יריה, ארמניה, אזרבייג'ן, בלארוס, מצרים, גאורגיה, ישראל, ירדן, לבנון, לוב, מולדובה, מרוקו, פלסטין*, תוניסיה ואוקראינה.

* רישום זה לא יתפרש כהכרה במדינת פלסטין ואין בו כדי לפגוע בעמדות האישיות של המדינות החברות בנושא זה.

מאז תחילתה של שנת 2020 חווה העולם מצב חירום בריאותי חסר תקדים שנגרם על ידי מגפת הנגיף (COVID-19), שהוביל להכנסה מדורגת של אמצעי ריחוק חברתי ואמצעי בקרה אחרים שננקטו על ידי ממשלות. על מנת לחקור את השפעות המגיפה והשלכותיה על שווקי סמים ועל אנשים הצורכים סמים במדינות השכנות לאירופה (ENP), מרכז הניטור האירופי לסמים והתמכרויות לסמים (EMCDDA) השיק מחקר על מגמות בנושא. תקציר זה מציג הצצה לתמונת המצב בהתייחס להשפעת נגיף ה-COVID-19 על שווקי הסמים ועל אנשים הצורכים סמים במדינות השכנות ENP (בין החודשים מרץ ליוני 2020).

כיצד השתנו שווקי הסמים?

- המחקר מצביע על כך שבעקבות החלת אמצעים של סגר בשל מגיפת ה-COVID-19, שווקי הסמים ברחבי האזור חוו צמצום זמני, שכלל הנראה נגרם בשל הפרעה בשרשרת האספקה, כפי שמעידה הירידה בהיקף ובמספר התפיסות ועליית המחירים ברמה הקמעונאית והסיטונאית עבור סוגים מסוימים של סמים במדינות מסוימות.
- הממצאים שלנו מספקים תמונה מעורבת במונחים של השפעות על ייצור, סחר והפצה של סמים ברחבי צפון אפריקה והמזרח התיכון. ההתפתחויות הבולטות ביותר קשורות בהופעתם של נתיבי סחר חדשים, אשר מצד אחד מפצים על שיבושים שנגרמו כתוצאה מעצירת הטיסות המסחריות, ומצד שני מסייעים להימנע מאמצעי הבקרה המחמירים יותר שהונהגו בגבולות. בעוד שנראה כי אין השפעה משמעותית על ההפצה, נראה שרכישת סמים באמצעות יישומים סלולאריים ובאמצעות הרשת האפלה (darknet), משחקים תפקיד גדול יותר ויותר בחלק מהמדינות.

מה הייתה ההשפעה על שימוש בסמים, נזקים הקשורים לסמים ושירותי בריאות הקשורים לסמים?

- מחסור זמני או גישה מצומצמת למספר סמים מוכרים (לדוגמה הרואין) עשויים להסביר חלקית את הממצאים לפיהם אנשים הצורכים סמים, בהיעדר הסם המועדף עליהם, עשויים לחפש ולהשתמש בחומרים חלופיים ו/או בדרכי התנהלות חדשות, כולל אלוהול מהול, חומרים פסיכואקטיביים חדשים ו-'סמים מלאכותיים' או סמים תוצרת בית, ושימוש בסמים בהזרקה.
- באופן כללי, מגפת ה-COVID-19 הקשתה על האתגרים הכלכליים והפוליטיים ארוכי הטווח באזור. כל עלייה עתידית ברמת הבעיות החברתיות, כלכליות או ביטחוניות עשויה להוביל לעלייה בצריכת חומרים פסיכואקטיביים וברמות תחלואה נפשית.
- חלה ירידה כללית באספקת שירותי הבריאות בדרך כלל בשלבים הראשוניים של אמצעי הסגר במדינות. בהקשר זה, אנשים אשר צורכים סמים חוו קרוב לוודאי ירידה בזמינות ובגישה לשירותים הקשורים להתמכרויות. עם זאת, מספר נותני שירותי בריאות התאימו עצמם למצב והמשיכו להעניק שירותים מסוימים באמצעות פעילויות יישוג ובאמצעות מעקב טלפוני.
- במקומות בהם קיימות תוכניות לטיפול בתחליפי סם (OST - opioid substitution treatment), ישנן כמה ראיות לשילוב נהלי פעולה גמישים יותר בתגובה למגיפה. אלה כוללים התאמה המאפשרת מתן תרופות OST בבית המטופל, כמו גם דרישות מופחתות לחיוב בדיקת שתן⁽²⁾. לדוגמה, בישראל, בלבנון ובמרוקו הוגדלה הכמות המקסימלית של OST שניתן לקחת לשימוש בבית המטופל לתקופה של שבועיים, ובישראל ניתנה הארכה לחודש אחד לזריקות בופרנורפין. נראה כי שינויים אלה סייעו לשמר לקוחות בתוכניות ה-OST במדינות מסוימות; עם זאת, יש חששות מהמספר הגדל של לקוחות הנושרים מהתוכניות בשל מגבלות התנועה ומגבלות נוספות.

אילו לקחים הופקו במטרה לסייע למדינות להתכונן טוב יותר למקרי חירום בריאותיים עתידיים?

- אזור ה-ENP הדרומי, המורכב ממדינות בצפון אפריקה ובמזרח התיכון, נותר נתיב חשוב להברחת סמים אל תוך האיחוד האירופי והחוצה ממנו, כמו גם מוקד מוכר לייצור קנאביס ואמפטמין. על אף זאת, היכולת לנטר מגמות והתפתחויות בנוגע לשימוש, ייצור או סחר בסמים באזור, נותרה מוגבלת מאוד. משמעות הדבר היא שזמינות המידע המאפשר התייחסות להתפתחויות חדשות חשובות, אף היא מוגבלת.
- על מנת לפצות על כך, מחקר זה ניסה להשיג במהירות נתונים על תופעה מתפתחת באמצעות איסוף מידע ברמת השירות וחוות דעת של מומחים בנושא. בהיעדר מערכות איסוף נתונים לאומיות מובנות, משימה זו נותרה כמובן מאתגרת, וכל הכללה מכל סוג שהוא מהממצאים המדווחים להלן צריכה להיעשות בזהירות. השקעה נוספת במערכות

⁽²⁾ חיוב בדיקת השתן נעשה לצורך בקרת שימוש בסמים אסורים אחרים בזמן קבלת טיפול בתחליפי אופיואידים (כלומר בנוסף לתרופות הניתנות כחלק מתהליך הטיפול).

- ניטור סמים לאומיות, המוזנות על ידי מספר רב של מקורות - כולל אנשים המשתמשים בסמים, ספקי שירותי בריאות ורשויות אכיפת החוק, ומידע העולה ממעקב אחר מקורות נתונים שונים שעלולים להיות רגישים לכל שינוי (למשל אינטרנט, הרשת האפלה, מדיה חברתית) - יכול לסייע לרשויות באיתור ומעקב מוקדם של שינויים בשווקי הסמים.
- יכולות כוח האדם, בין אם בתחום אכיפת החוק ובין אם בתחום הבריאות, נותרות המפתח להתמודדות מוצלחת עם האתגרים הנובעים ממצבי חירום בריאותיים. השקעה נוספת על מנת להגביר את הכישורים והידע של גורמי אכיפת החוק בנושא סמים, למשל על אמצעי מניעה ובטיחות במהלך חקירת מקרים הקשורים לסמים וטיפול נגד שווקי הסמים ברשת האפלה, ניהול משברים ואמצעים בסיסיים למניעת זיהומים בזמן מצבי חירום כמו מגיפת ה-COVID-19, היא אם כך שיקול חשוב.
- עבור הצוותים המטפלים מגיפת ה-COVID-19 מדגישה את הערך הפוטנציאלי של שילוב "טלרפואה", כדי לאפשר מתן רציפות של טיפול ושירותים מרחוק. צעד זה עשוי להיות חשוב עוד יותר בעתיד, במיוחד באזורים בהם השירותים אינם זמינים באותה מידה. לפיכך יש צורך ברור בפיתוח גישות טלרפואה המתאימות לצרכים ולנסיבות המדינות הנכללות בפרויקט זה.
- המשך שיתוף הפעולה לאורך זמן בין בעלי העניין בתחום הביטחון והן בתחום הבריאות ממדינות שותפות, כמו גם עבודה רשתית לאומית ואזורית, הינם חשובים ביותר לשמירה על סקירה כללית של מצב הסמים, בהתחשב בכך ששינויים משמעותיים עשויים להתרחש במהירות ובהתחשב בהיעדר יכולות איסוף נתונים ואפשרויות דיווח. מהלך זה יסייע הן לאיחוד האירופי והן למדינות השותפות לזהות התפתחויות חדשות חשובות ולפתח אסטרטגיות מתאימות להתמודדות עם אתגרים חדשים.

מקורות אודות COVID-19

EMCDDA

דף הנושאים בנושא COVID-19 וסמים: <http://www.emcdda.europa.eu/topics/covid-19>

אירופה

המרכז האירופי לבקרת מחלות ומניעתן: <https://www.ecdc.europa.eu/en/novel-coronavirus-china>
 צוות הפעולה והתגובה של הנציבות האירופית: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response_en

מרכז המדיה האירופאי למדע (פרלמנט אירופאי): <https://sciencemediahub.eu/>

ארגון הבריאות העולמי - אירופה: <http://www.euro.who.int/en/home>

עולמי

מרכזים לבקרת מחלות ומניעתן: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-nCoV/index.html> ו- <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/community/homeless-shelters/plan-prepare-respond.html>

ארגון הבריאות העולמי WHO: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>